

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРИМІНОЛОГІЧНА АСОЦІАЦІЯ УКРАЇНИ
МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАХІДНО-РЕГІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ КЛУБІВ ЮНЕСКО
АКАДЕМІЯ ЮРИДИЧНИХ НАУК МОЛДОВИ
ІНСТИТУТ ДЕМОКРАТІЇ МОЛДОВИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

ПРАВО.UA

LAW.UA

KHARKIV NATIONAL UNIVERSITY OF INTERNAL AFFAIRS
CRIMINOLOGICAL ASSOCIATION OF UKRAINE
INTERREGIONAL ACADEMY OF PERSONNEL MANAGEMENT
KYIV INTERNATIONAL UNIVERSITY
WEST REGIONAL ASSOCIATION OF UNESCO CLUBS
ACADEMY OF LAW SCIENCE OF MOLDOVA
INSTITUTE FOR DEMOCRACY OF MOLDOVA
NATIONAL ACADEMY OF LEGAL SCIENCES OF UKRAINE
MINISTRY OF JUSTICE OF UKRAINE

№ 3, 2018

Спеціалізоване
видавництво

Specialized
publishing house

ЗМІСТ

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

ЛОЩІХІН О.М., МАРУЛІН О.О., ЩЕРБАНЬ Є.В. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	5
КАМІНСЬКА Н.В., ПАЛЮХ А.Я. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ І ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ У НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ.....	10

ТЕОРІЯ, ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

БІБА Ю.В. ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ НАРИС РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В ПЕРІОД З 2004 ПО 2006 РІК.....	14
--	----

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

ШУБА Б.В., ЮДАШЕВ О.Х. УПРАВЛІНСЬКІ (АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ) ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	21
РИБАКА Н.О., ПІЛЯЙ І.В., ТЕРЕЩУК Г.А. МЕЖІ ДОПУСТИМОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІДКРИТОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ОРГАНУ ПРОКУРАТУРИ.....	32
МИКИТЮК М.А. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ УДО УКРАЇНИ	37
РУСЕЦЬКИЙ А.А. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ ТА КООРДИНАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ (НА ПРИКЛАДІ КРАЇН З ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНОЮ МОДЕЛЛЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ).....	44
ДЕНІС О.В. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ	49
БАГАНЕЦЬ О. РЕАГУВАННЯ НА КРИТИКУ НА АДРЕСУ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ В УМОВАХ ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ.....	56
ГАЙДАЙ С. ПРАВОВА ПРИРОДА ІНФОРМАЦІЙНОГО СТАТУСУ ПРОКУРОРА ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ	63
ЖУКОВ С.В. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ СУДДІВ	69
ВІЛЬЧИНСЬКИЙ О.В. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ТА АКВІДАЦІЇ АТЕСТАЦІЙНИХ КОМІСІЙ.....	74

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

ЛОСИХІН Олександр Миколайович - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного та міжнародного права Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського

МАРУЛІН Олександр Олександрович - студент 6 курсу Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського

ЩЕРБАНЬ Євгенія Володимирівна - аспірант кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ України

В статті проаналізовано вплив демократії на становлення місцевого самоврядування. Исследовано теоретическую взаимосвязь непосредственной демократии и местного самоуправления. Раскрыты правовые основы муниципальной демократии, закреплённой в законодательстве Украины о местном самоуправлении.

Ключевые слова: местное самоуправление, самоорганизация, общество, муниципальное управление, демократия, демократическое общество, нормативно-правовое обеспечение.

Муніципалізм як теорія і практика становлення та розвитку місцевого самоврядування – іманентного атрибуту конституційної демократичної держави і громадянського суспільства – належить до тих фундаментальних цінностей світової цивілізації, які вироблялися людством протягом усього його розвитку. Саме тому місцеве самоврядування є одним із тих атрибутів сучасного конституціоналізму та соціально-правової демократичної державності, що в контексті європейського вектора розвитку української держави вимагає свого всебічного конститу-

ювання та інституціоналізації на принципах гуманізму, людського виміру влади та верховенства права [1, с.89].

Серед науковців, які досліджують питання становлення та розвитку муніципальної демократії, доцільно відзначити Батанова О.В., Кравченка В.В., Приходько Х.В., Майданник О.О., Лошихіна О.М., Бутник О.О., Соляника К.Є., Васильєва А.С., Баймуратова М.О. та інших.

Відомий американський політолог Г. Саймон, який зробив значний внесок у теорію політичних рішень, у праці «Адміністративна поведінка» одним із перших звернув увагу на тісний інституціональний зв'язок державної політики та державно-управлінської діяльності (1947). Він показав, що, по-перше, аналіз управлінських феноменів передбачає застосування виключно наукових методів та понять теорії; по-друге, розробка політики держави має спиратися на емпіричні дані управлінського експериментування; по-третє, процес прийняття рішень, у вимірі ефективності та раціональності, є суттю державного управління.

Не менш відомий американський учений-політолог Р.Даль, один із творців теорії

демократії ХХ ст., стверджує, що визнання державного управління політикою (чи політики – державним управлінням) вимагає від науки про державне управління чесного формулювання цілей, визнання складності людської поведінки, звертання уваги до проблем нормативних цінностей в управлінні, виокремлення зв'язків між державним управлінням та його соціальним оточенням. Інші вчені доповнюють цю думку, підкреслюючи, що будь-яка державна політика має бути відомою і зрозумілою суспільству [2, с.15].

Як зазначають Батанов О.В., Кравченко В.В. та Приходько Х.В., формування реального місцевого самоврядування – одне з найбільш складних та суперечливих завдань становлення сучасної державності в Україні. На шляху демократичних процесів, з моменту визнання місцевого самоврядування, постав цілий комплекс політичних, економічних, соціальних, психологічних та інших проблем. Адже реальна, дієздатна муніципальна влада передбачає не лише конституційно-правове визнання прав територіальних громад, декларування самостійності місцевого самоврядування у вирішенні питань місцевого значення, не тільки закріплення правових, соціальних та інших гарантій цієї самостійності, встановлення функцій та компетенції місцевого самоврядування, а й розвиток економічного і фінансового потенціалу всієї держави в цілому. Лише просування у вирішенні цих проблем дозволить говорити про утвердження демократичної системи організації влади на місцях, без якої стає неможливою побудова громадянського суспільства та правової держави в Україні.

Органічний взаємозв'язок державного і муніципального будівництва об'єктивно обумовлений тим, що місцеве самоврядування є фундаментальною основою розвитку української державності [3, с.16].

Найбільші можливості для впровадження в державно-управлінському процесі механізму місцевого самоврядування існують у демократичних державно-правових режимах. На думку В. Борденюка, «місцеве самоврядування є однією з підвалин демократичного ладу». З огляду на це, завдяки саме місцевому самоврядуванню, системна

ефективність при демократичному режимі суттєво зростає.

Якщо елементи місцевого самоврядування були присутніми в організації державного управління з давніх часів, то сучасна концепція місцевого самоврядування, яка тісно пов'язана саме з демократичним політико-правовим режимом, сягає своїм корінням ХІХ ст. Постанова інституту самоврядування в сучасному розумінні Ю. Панейко пов'язує з Великою французькою революцією та перетворенням поліційної держави на конституційну. Натомість, як відзначає С. Сівков, першою концептуальною теорією місцевого самоврядування стала теорія вільної громади, яка повною мірою відображена у конституції Бельгії (1831). Важливе значення цієї теорії науковець пов'язує з тим, що вперше було формально закріплено право громадян на самоврядування.

Тісний зв'язок між демократією та місцевим самоврядуванням пов'язується ціннісними орієнтирами та концептуальними засадами організації державно-управлінської системи. Як зазначив Д. Шиманке, «демократія означає, що публічна адміністрація є частиною суспільства, «а не господарем, який панує над суспільством». У цьому контексті слушною є теза І. Коліушка, що «сучасне розуміння демократичної держави полягає в тому, що не громадяни служать державі, а вона є організацією на службі у суспільства» [4, с.267].

Як слушно зазначено Лоцихіним О.М., демократія і муніципальна демократія – це змістовно схожі поняття, які мають різницю в просторовому їх вираженні. Також можна стверджувати, що муніципальна демократія є типом демократії з огляду на її рівень (глобальний і локальний або вищий і нижчий). [5]

Місцеве самоврядування дозволяє значно демократизувати апарат управління і вирішувати місцеві питання, забезпечуючи максимальне врахування інтересів громад, поєднувати інтереси і права людини та інтереси регіонів і держави в цілому, створити певні противаги центральній владі, не допускати можливого свавілля з її боку. Для цього органам місцевого самоврядування або ж на конституційному рівні, або

ж шляхом видання звичайних законів забезпечується досить широка компетенція, що відповідає намірам сучасних держав розширювати їх соціальні функції, сприяючи зміцненню ролі місцевого самоврядування у наданні різноманітних соціальних та адміністративних послуг населенню [6, с.16].

Місцеве самоврядування виступає показником рівня демократичності держави, оскільки саме за допомогою його органів можливо найбільш повно реалізувати один з основоположних принципів демократії: рівне право і можливість участі громадян в управлінні справами спільноти. Ступінь розвитку самоврядування буде залежати від ступеня розвитку демократії в суспільстві: чим більше демократизоване суспільство, тим більш широко в ньому будуть розвинені самоуправлінські основи. Із цього випливає, що самоврядування має тісний зв'язок з демократією і є її проявом або частиною у вигляді конкретного інституту, механізму її реалізації [7, с.3].

Демократія надає громадянам більш широкий діапазон особистої свободи, ніж будь-яка інша політична система. Подібно до інших елементів демократичного процесу, вільне висловлення думок має особливу, власну цінність тому, що завдяки йому забезпечується моральна автономія, свобода моральних оцінок і, як підсумок, комфортне становище особистості та її гідне життя. Саме тут простежується взаємовплив і взаємозалежність демократії й політичної культури особистості, що сприяє зміцненню демократичних ідеалів і їх практичному втіленню [8,32].

Варто мати на увазі, що реалізація форм безпосередньої демократії у сфері місцевого самоврядування веде до реального підвищення моральної відповідальності кожного індивіда-члена територіальної громади. Така відповідальність є результатом залучення індивіда до демократичного процесу прийняття рішень, які хоч і мають локальне значення, але відіграють суттєву роль у процесі нормального, адекватного позитивним соціальним стандартам існування як самого цього індивіда, так і членів його родини, рідних, близьких, інших членів громади. Її наслідком і головним соціальним досягнен-

ням є виникнення самоврядного суб'єкта, здатного в разі потреби зробити вибір, що відповідає й не суперечить моральним принципам. І щодо цього безпосередня демократія виховує не просто індивіда, котрий прагне до вирішення суто тактичного завдання – встановлення збалансованих відносин між собою й іншими членами співтовариства (як це відбувалося в общинній моделі суспільного ладу, де на перше місце ставиться плюралізм і прагнення до взаємодоповнюваності як між співтовариствами, так і між групами й індивідами), а вирішує й реалізує на практиці якісно інше стратегічне завдання – формування «людини, яка діє», суб'єкта, здатного до соціальної дії й бажаного перетворити громадське життя.

Таким чином, демократія, безпосередня демократія й місцеве самоврядування перебувають у єдиному і взаємному зв'язку філософських категорій змісту й форми: демократія є змістом місцевого самоврядування, а місцеве самоврядування є формою, способом існування і здійснення демократії. У цьому зв'язку і взаємодії двох соціальних феноменів – демократії й місцевого самоврядування – визначальну і структуровану роль відіграє безпосередня демократія [8, 34].

Сам розвиток та вдосконалення феномену демократичної правової державності потребує свого внутрішнього розвитку, що базується на внутрішньо колективістських засадах, що є характерними для людської територіальної спільноти. Такий розвиток супроводжується не тільки могутніми процесами становлення і розвитку різних форм демократичної взаємодії муніципальної влади з різними суб'єктами в рамках територіальної громади та інституцій громадянського суспільства, але й процесами децентралізації повноважень публічної державної влади, що потім передаються у власні повноваження органів місцевого самоврядування, що діють на рівні публічної муніципальної влади та є її основними функціональними провідниками [9, с.14].

Визнання державою інститутів місцевого самоврядування стало гаслом реформаторських дій усіх без виключення постсоціалістичних держав Європи, у тому числі й України. Так, проектом Концепції внесення змін

до Конституції України, який 21.06.2013 року прийняла за основу Конституційна Асамблея, утворена у 2012 році Президентом України, встановлюється, що «метою конституційної реформи є створення ефективної системи місцевого самоврядування, здатної гарантувати найвищу соціальну цінність людини, створити оптимальні умови для її життєзабезпечення та гармонійного розвитку, а також забезпечити комплексний та стабільний розвиток територіальних громад, районів та регіонів України на основі найповнішого використання їх потенціалу, збалансування і вирівнювання регіонального розвитку» [10].

Щодо правових засад муніципальної демократії, закріплених в українському законодавстві, слід звернути увагу на Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», який встановлює, що громадяни України реалізують своє право на участь у місцевому самоврядуванні за належністю до відповідних територіальних громад, а також встановлює заборони на будь-які обмеження права громадян на участь у місцевому самоврядуванні залежно від їх раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, терміну проживання на відповідній території, за мовними чи іншими ознаками. У даному нормативному акті законодавцем встановлюється, що територіальна громада села, селища, міста є первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень.

Конституція та Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» регламентують певне коло повноважень щодо безпосередньої участі громадян у управлінні місцевим життям. У зазначених нормативних актах проголошуються необхідні передумови для реалізації основних демократичних форм участі громадян у вирішенні місцевозначущих справ. Зокрема, Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» гарантує право на здійснення місцевих ініціатив, проведення громадських слухань та загальних зборів, створення органів самоорганізації населення, а також участь у виборах та місцевих референдумах.

Серед інструментів безпосередньої демократії, гарантій захисту та дотримання своїх прав мешканцями територіальних громад, які мають своє вираження в українському законодавстві та українській практиці, варто відзначити: загальні збори громадян, місцеві ініціативи, місцевий референдум, громадські слухання, звернення громадян (у тому числі, колективні), електронні петиції (як особливий різновид колективного звернення), консультативно-дорадчі органи, громадські ради (як найпоширеніший вид консультативно-дорадчих органів), органи самоорганізації населення, прийоми громадян, бюджет участі, контрольні інспекції (транспорті, екологічні тощо), консультації з громадськістю, консультативні опитування, громадські експертизи (у тому числі, антикорупційні), соціальне замовлення, доручення виборців.

Отже, на нашу думку, з аналізу викладеного, під поняттям муніципальної демократії слід розуміти засновану на єдності свободи і відповідальності самоврядної форми здійснення населенням за місцем проживання публічної влади, колективних та індивідуальних прав громадян за самостійним рішенням у межах, встановлених Конституцією і чинним законодавством. Водночас, демократія, як спосіб здійснення політичної влади реалізується, зокрема, через систему місцевого самоврядування і демократичність політичного режиму, позаяк вважаємо, що самоврядування близьке, але не є тотожним поняттю демократії.

Література

1. Батанов О.В. «Муніципальна реформа в Україні з позиції доктрини сучасного муніципалізму» URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2013_2/89.pdf
2. Попович В.В. «Концептуальні засади державної муніципальної політики в Україні в контексті Європейської інтеграції» URL: http://nung.edu.ua/files/attachments/popovych_diser.pdf
3. Батанов О.В., Кравченко В.В. та Приходько Х.В. «Сучасні законопроектні ініціативи в сфері муніципальної партисипативної демократії в Україні з позиції теорії